

Proefsleuvenonderzoek
Kortenbergh - Sterrebeeksesteenweg (23.243)
Nota

Sander Jansen
Johan van Kampen
Martijn Bink

Zuidnederlandse Archeologische Notities

595

Amsterdam 2018
VUHbs archeologie

De serie *Zuidnederlandse Archeologische Notities* is een uitgave van VUahbs archeologie, Amsterdam

COLOFON

Project: Kortenbergh – Sterrebeeksesteenweg (23.243)
Uitvoerder: VUahbs archeologie (OE/ERK/Archeoloog/2015/00004)
Plaats documentatie: VUahbs archeologie
Projectcodes:
– landschappelijk booronderzoek: 2017F49 / KTB-3016 (GATE Archaeology)
– verkennend booronderzoek: n.v.t.
– proefsleuvenonderzoek: 2018 E292 / KB-SBS-18 (VUahbs)

Erkend archeoloog: Johan van Kampen
Provincie, gemeente: Oost-Vlaanderen, Kortenbergh

Coördinaten:
noord: 161704 / 174233
oost: 161725 / 174187
zuid: 161703 / 174167
west: 161686 / 174230

Kadastrale percelen: Kortenbergh 1ste afdeling, Sectie A, perceel 166w

Uitvoering (volledige project):
26 juni – 24 augustus 2017 (booronderzoek, GATE Archaeology)
1, 7-8, 11 juni 2018 (proefsleuven, VUahbs)
Auteur: S. Jansen, MA, drs. J.C.G. van Kampen, drs. M. Bink
Met een bijdrage van: drs. K.A. Hebinck
Illustraties: S. Jansen, MA, drs. J.C.G. van Kampen

ISBN: 978-90-8614-567-6

Relevante thesauriërmen:
Landschappelijk booronderzoek, Proefsleuven

©VUahbs archeologie, Amsterdam, juni 2018
De Boelelaan 1105
1081 HV Amsterdam

INHOUD

COLOFON	3
INHOUD	4
I BESCHRIJVEND GEDEELTE	5
1.1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	5
1.2 ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS	5
1.3 ONDERZOEKSOPDRACHT	5
1.3.1 DOEL- EN VRAAGSTELLINGEN	5
1.3.2 GEPLANDE WERKEN	6
1.4 WERKWIJZE EN STRATEGIE	6
1.4.1 ONDERZOEKSSTRATEGIE	6
1.4.2 METHODE	6
1.4.3 ORGANISATIE	9
1.4.4 AFWIJKENDE METHODIEK	9
2 ASSESSMENTRAPPORT	10
2.1 METHODEN, TECHNIEKEN EN CRITERIA BIJ HET ASSESSMENT	10
2.2 BESCHRIJVING VAN DE SPOREN	11
2.3 CONCLUSIE SPOREN	11
2.4 AARDKUNDE	12
2.5 BESCHRIJVING VAN DE VONDSTEN	13
2.6 BESCHRIJVING VAN DE STALEN	14
2.7 CONSERVATIEASSESSMENT	14
2.8 ASSESSMENT VAN HET ONDERZOCHE GEBIED	14
2.8.1 BODEM, PALEOLANDSCHAP EN REFERENTIEPROFIELEN	14
2.8.2 HISTORISCHE BESCHRIJVING ONDERZOEKSGBIED	14
2.8.3 ARCHEOLOGISCHE CONTEXT VAN HET ONDERZOEKSGBIED	14
2.8.4 DATERING EN INTERPRETATIE ONDERZOEKSGBIED	14
2.8.5 VERKLARING ONTBREKEN ARCHEOLOGISCHE ENSEMBLES	14
2.8.6 CONFRONTATIE EERDER ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK	15
2.8.8 SYNTHESE	15
2.9 BEANTWOORDING VRAAGSTELLINGEN	15
2.10 POTENTIEEL OP KENNISVERMEERDERING	16
2.11 SAMENVATTING	16
3 LITERATUUR	17
4 PLANNENLIJST PROJECTCODE 2018E292	17
BIJLAGE 1 OVERZICHT VAN ARCHEOLOGISCHE PERIODEN	18
.....	18
BIJLAGE 2 SPORENLIJST	19
BIJLAGE 3 FOTOLIJST	20
BIJLAGE 4 VLAKHOOGTES	21
BIJLAGE 5 LOCATIE PROFIELEN EN COUPES	22
BIJLAGE 6 COUPES EN PROFIELEN	
BIJLAGE 7 FOTOS	

I BESCHRIJVEND GEDEELTE

I.1 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectcode proefsleuvenonderzoek	KB-SBS-18 / 2018E292
Naam site	Kortenbergh - Sterrebeeksesteenweg
Veldwerkleider/erkend archeoloog	Johan van Kampen (OE/ERK/Archeoloog/2015/00028)
Onderzoek	Archeologienota voor archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem
Provincie, gemeente	Vlaams-Brabant, gemeente Kortenbergh
Uitvoerder	VUHBS archeologie (OE/ERK/Archeoloog/2015/00004)
Reden van de ingreep	Aanleg terrein voor grondverbetering
Uitvoering	1 + 7 juni 2018 (veldwerk), 8 + 11 juni (uitwerking)
Thesaurus	proefsleuvenonderzoek

Tabel 1.1. Kortenbergh – Sterrebeeksesteenweg (23.243). Administratieve gegevens van het proefsleuvenonderzoek.

I.2 ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

Ten behoeve van het verkrijgen van de vergunning voor het plangebied is in eerste instantie een bureauonderzoek uitgevoerd¹, aangevuld met een landschappelijk booronderzoek². Op basis van beide werd geoordeeld dat een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem diende uitgevoerd te worden. Uit het landschappelijk booronderzoek is gebleken dat het originele bodemprofiel binnen het plangebied nog intact was. Daarbij zijn geen indicaties waargenomen die op de aanwezigheid van een steentijdsite zouden kunnen wijzen. Een verkennend booronderzoek is bijgevolg niet uitgevoerd. Omdat resten uit latere periodes nog wel aanwezig kunnen zijn, werd een vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven wel noodzakelijk geacht.

I.3 ONDERZOEKSOPDRACHT

I.3.1 DOEL- EN VRAAGSTELLINGEN

De doel- en vraagstellingen voor het proefsleuvenonderzoek maken deel uit van het Programma van Maatregelen die in het kader van het bureauonderzoek/archeologienota is opgesteld. De belangrijkste doelstelling van het onderzoek is na te gaan of er zich archeologische waarden in het plangebied bevinden en wat hun aard, datering en conservering is. Tevens is van belang te bepalen wat de impact van de geplande werkzaamheden is op deze waarden. Het onderzoek dient om uitspraken te kunnen doen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het onderzoeksgebied en over het potentieel op kennisvermeerdering. Op basis van het landschappelijk booronderzoek kan gesteld worden dat er geen complexe stratigrafie op het terrein aanwezig is.

De vraagstellingen die van toepassing zijn op het proefsleuvenonderzoek zijn:

- Zijn er sporen of structuren aanwezig? Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- In hoeverre is de bodemopbouw intact?
- Wat is de implicatie voor de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?

¹ Cryns & Laloo, 2016

² Laloo *et al.*, 2017

- Kan op basis van het sporenbestand binnen het projectgebied een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Zijn er indicaties voor sporen/ vondstenclusters gerelateerd aan het Frans kampement uit 1793?
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettings, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten?
- Komt het projectgebied in aanmerking voor een eventuele archeologische opgraving voorafgaand aan de werken? Wat is de verwachte spoordensiteit?
- Welke onderzoeksvragen en aandachtspunten kunnen geformuleerd worden na uitvoering van een prospectie met ingreep in de bodem in functie van een eventueel vervolgonderzoek?

1.3.2 GEPLANDE WERKEN

De geplande werken zijn beschreven in het bureauonderzoek.³

1.4 WERKWIJZE EN STRATEGIE

1.4.1 ONDERZOEKSSTRATEGIE

Het plangebied zal in gebruik worden genomen als tijdelijke grondopslag, waarbij grondverbetering plaats zal vinden. De geplande werkzaamheden hebben impact op de mogelijk aanwezige archeologische waarden in de bovenste grondlagen. Verstoringen in het plangebied zijn niet bekend. Het plangebied bevindt zich niet in een gebied waarvoor geen archeologie verwacht wordt.

In de omgeving van het plangebied zijn archeologische meldingen bekend. De eventuele aanwezigheid van archeologisch resten werden in het bureauonderzoek niet uitgesloten.

Tijdens het landschappelijk booronderzoek werd geconstateerd dat in het plangebied de bodembouw intact is, echter nergens werd in één van de bodemprofielen een bewaard oud loopoppervlak aangetroffen. Hetgeen betekent dat artefactenvindplaatsen uit de Steentijd niet worden verwacht op de te ontgraven diepte. Sporen uit latere tijden werden wel verwacht. Om te bepalen of er archeologische sporen in het onderzoeksgebied aanwezig waren, wat hun aard, datering en conservering is, is vervolgens een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd.

1.4.2 METHODE

Onderstaande is overgenomen uit het Programma van Maatregelen.

Voor te hanteren methoden en technieken is hoofdstuk 8.6 van de Code van Goede Praktijk van toepassing.

Door middel van proefsleuven zal een dekkingsgraad van ca. 10% gehanteerd worden. Samen met de kijkvensters wordt, procentueel gezien, een maximale dekkingsgraad van ca. 12,5% van het terrein onderzocht. Deze dekkingsgraad wordt gehanteerd aangezien dat het toepassen van deze methode (proefsleuven) betekent dat de eventueel aanwezige archeologische waarden in de volledige te ontgraven zone bedreigd zijn. Het hanteren van een iets hogere dekkingsgraad geeft een iets hogere trefkans. De meerkost tussen 12.5 en 15% is nagenoeg verwaarloosbaar aangezien het om relatief kleine oppervlaktes gaat.

³ Cryns & Laloo, 2016

Het oppervlakte van het te verstoren gebied bedraagt 3.179 m². Volgens het Programma van Maatregelen zouden drie parallelle proefsleuven (met een breedte van 1.80 – 2 m) moeten worden aangelegd met lengtes van ca. 75m. Dit zou het oppervlakte van het onderzochte gebied brengen op ca. 405 – 450 m² (12,73 – 14,15%) aan proefsleuven. Deze methode is kosten-baten de meest efficiënte methode.⁴ De oriëntatie van de sleuven dient min of meer noord-zuid te zijn, oftewel overlangs op het tracé van het te verstoren terrein. De sleuven worden per 10 cm aangelegd tot op het eerste archeologische niveau, namelijk de top van de colluviale pakketten. Dit niveau situeert zich net onder de teelaarde, ca. 30 – 40 cm onder het maaiveld.

Voor deze fase dient een team ingezet te worden onder leiding van een archeoloog met aantoonbare ervaring in het leiden van proefsleuvenonderzoeken op leemgronden. Ook een aardkundige met afdoende ervaring op leemgronden en aantoonbare ervaring met archaeobodemkundig onderzoek op leemgronden, die tijdens het onderzoek ingezet dient te worden voor de registratie en beschrijving van de bodemprofielen. De metaaldetectie dient te gebeuren door een erkend metaaldetectorist, bij voorkeur met ervaring in de regio.

Metaaldetectie is een belangrijk punt van aandacht tijdens het onderzoek, omwille van de verwachting naar een slagveldarcheologie (i.e. vermoede aanwezigheid in de directe nabijheid van een Frans kampement uit 1793). Een metaaldetectorist scant het maaiveld af, voorafgaand aan het proefsleuvenonderzoek. Eventuele signalen worden uitgetoond op het terrein en ingemeten door een dGPS. Vervolgens worden de proefsleuven gelaagd aangelegd, in lagen van 10 cm. Elk aanlegniveau wordt vervolgens eerst gescand met de metaaldetector en eventuele signalen en/of vondsten digitaal ingemeten. Na aanleg van de proefsleuven worden ook alle metaaldetectiesignalen van buiten de proefsleuven voorzichtig benaderd.

⁴ Haneca *et al.* 2016.

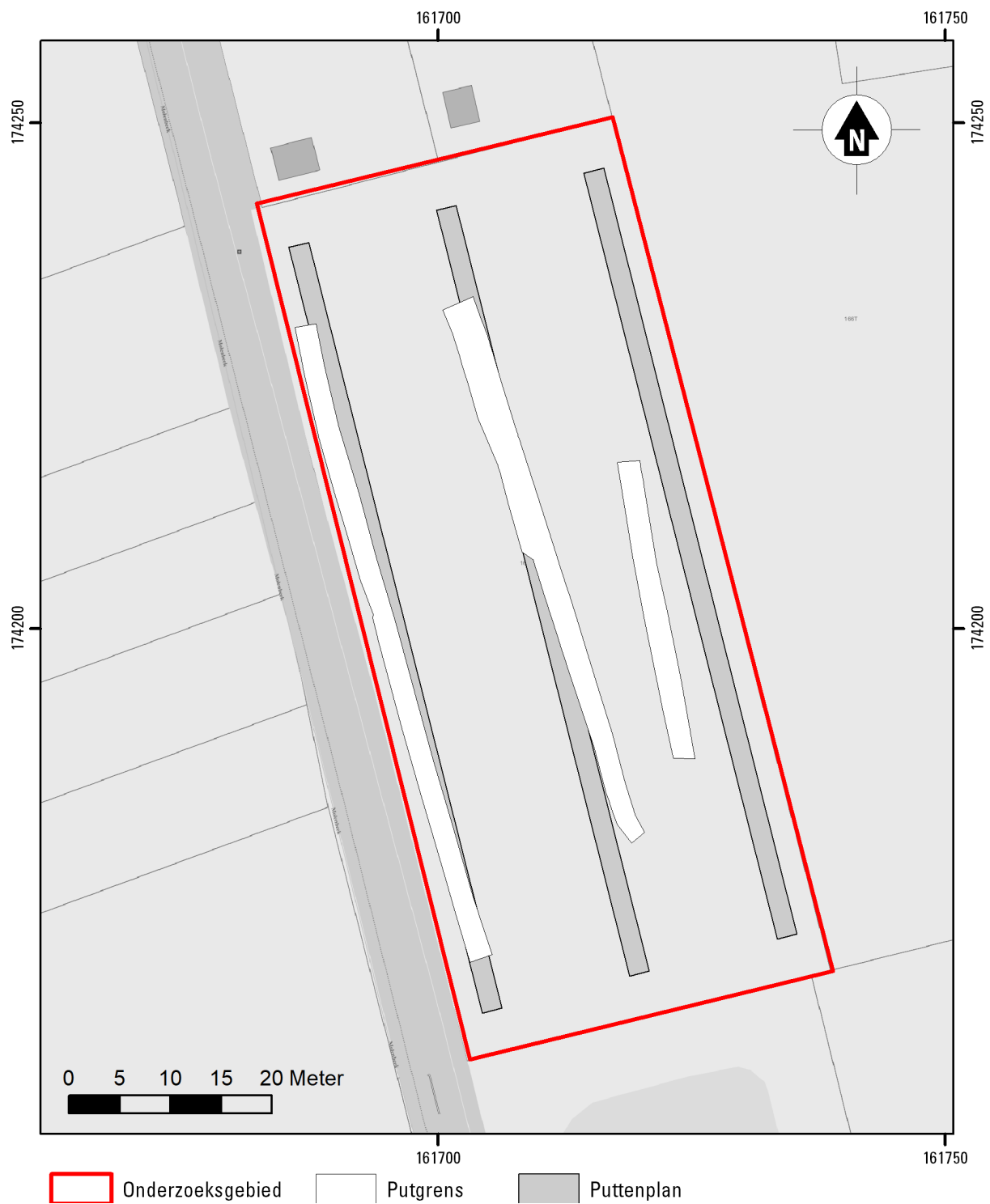

Fig. 1.1. Kortenbergh – Sterrebeeksesteenweg (23.243). Sleuvenkaart. Schaal 1:600.

I.4.3 ORGANISATIE

Het onderzoek is uitgevoerd op 1 en 7 juni 2018 door J. van Kampen (veldwerkleider/erkend archeoloog/erkend metaaldetectorist, beide dagen), S. Jansen (archeoloog, 1 juni), M. Steenbakker (archeoloog, 1 juni) en A. Huijsmans (archeoloog, 7 juni). De sleuven werden aangelegd door Van Rooy BVBA (1 juni) en Superbeton BVBA (7 juni) met een rupsbandenkraan van 13 ton met een gladde bak van 1.80 m. Het vlak is aangelegd op het archeologisch relevante niveau. Concreet betekende dit op het niveau van de stratigrafisch hoogst bewaarde natuurlijke bodemlaag. Omdat de bovengrond reeds was afgegraven hoefde in alle sleuven slechts één vlak aangelegd te worden. In alle drie de putten zijn profielkolommen gezet om de stratigrafie in beeld te krijgen. Het vlak is waar nodig manueel bijgeschaafd. Van alle sleuven zijn overzichtsfoto's gemaakt. Verschillende sporen zijn gecoupeerd, getekend en gefotografeerd. De sleuven en sporen zijn ingemeten met GPS-toestel van het type Sokkia GRX1/U. voor de metaaldetectie is een Tesoro Lobo Supertraq ingezet. In een sporenlijst zijn de spoorbeschrijvingen gedocumenteerd. In bijlage 2 en 3 zijn respectievelijk de sporen- en fotolijst weergegeven. Tijdens het onderzoek zijn 6 vondsten verzameld (bijlage 4). Deze konden intern worden gedetermineerd, waardoor geen externe specialisten zijn ingezet.

I.4.4 AFWIJKENDE METHODIEK

Door een communicatiefout bleek bij aankomst op het terrein dat de werkzaamheden al in gang waren gezet. Hierdoor was teelaarde reeds afgegraven en was een deel van het plangebied al in gebruik genomen als gronddepot. Hierdoor was het archeologisch vlak al grotendeels verreden door groot materieel. Tevens ontstonden door regenval grote, diep plassen binnen het plangebied, werd het archeologisch vlak onleesbaar en was het perceel slecht toegankelijk. Het water zou door de opdrachtgever weg worden gepompt, alvorens de archeologische werkzaamheden zouden beginnen. Dit was niet het geval, waardoor het onderzoek langer duurde dan gepland (2 dagen in plaats van 1).

De proefsleuven zijn binnen de beschikbare ruimte zo veel mogelijk aangelegd zoals gepland (fig. 1.1). Werkput 1 is aangelegd volgens plan. Werkput 2 werd begrensd door een gronddepot en een grote waterplas binnen het plangebied. Het gronddepot is deels weg gegraven om zo min mogelijk van het plan af te wijken. Hierbij is de werkput iets verbreed ten behoeve van de dekkingsgraad, en om de aan het licht gekomen sporen te begrijpen.

Vanwege het vele water dat zich in de werkzone had verzameld werden de werken op 1 juni op last van Onroerend Erfgoed stil gelegd. Deze konden pas worden voortgezet wanneer het water was weggepompt. Nadat dit gebeurd was zijn de werkzaamheden op 7 juni voortgezet. Om een dekkingsgraad van minimaal 10% te behalen is vervolgens werkput 3 aangelegd tussen de gronddepots. De ligging van deze put wijkt iets af van het oorspronkelijke plan, omdat deze anders buiten het onderzoeksgebied kwam te liggen.

De proefsleuven beslaan samen een oppervlakte van 353,28 m², wat neer komt op 11,11% van het totale plangebied.

2.1 METHODEN, TECHNIEKEN EN CRITERIA BIJ HET ASSESSMENT

Fig. 2.2. Kortenbergt – Sterrebeeksesteenweg (23.243). Allesporenkaart. Schaal 1:500.

2.2 BESCHRIJVING VAN DE SPOREN

In totaal zijn tijdens het proefsleuvenonderzoek 27 spoornummers uitgedeeld (fig. 2.1, 2.2). Deze sporen bestaan volledig uit natuurlijke bodemlagen en recente verstoringen. In proefsleuf 1 zijn twee natuurlijke bodemlagen onderscheiden en is één spoornummer uitgedeeld aan de diepere ondergrond in de profielput. In proefsleuf 2 werden meerdere sporen aangeduid als greppel (fig. 2.2, linksonder). Bij nader onderzoek bleken deze sporen echter te verklaren als golvingen van de recent verstoorde bovenlaag als gevolg van het berijden van het perceel tijdens en na het verwijderen van de bouwvoor. Hiernaast zijn verschillende lagen in het colluvium aangeduid in het vlak. Proefsleuf 3 bevatte geen sporen hier zijn enkele de profielputten aangeduid.

Fig. 2.2. Kortenbergh – Sterrebeeksesteenweg (23.243). Een inductie van de opgravingsvlakken. Linksboven: Aanleg val in sleuf 1. Linksonder: Restanten verstoorde bovengrond in het vlak van sleuf 2. Rechtsboven Documentatie van profielen in sleuf 3. Rechsonder: Aanleg vlak in sleuf 3

2.3 CONCLUSIE SPOREN

De tijdens het onderzoek aangetroffen sporen bleken alle natuurlijk of recent van aard. Het vlak werd aangelegd in het aanwezige colluviumpakket. Onder dit pakket is nog een begraven bodem aanwezig, maar deze werd niet bedreigd door de werkzaamheden.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek is ook aardkundig onderzoek uitgevoerd. Hiertoe zijn zes profielkolommen gedocumenteerd waarvan één is aangemerkt als referentieprofiel (profiel 3.1). De ligging van de profielen is weergegeven in [bijlage 6](#). Daarnaast zijn de natuurlijke lagen en bodemhorizonten die dagzomen in het vlak gedocumenteerd.

Referentieprofiel

De bodemopbouw binnen het plangebied is vrij uniform en varieert, doordat er voorafgaand aan het onderzoek reeds graafwerkzaamheden hebben plaatsgevonden, voornamelijk in de dikte van de geroerde bovengrond. Het meest complete beeld van de bodemopbouw geeft profiel 3.1 in het oosten van het plangebied (fig. 2.3 en tabel 2.1). De bodem bestaat hier aan de top uit een 65 cm dikke geroerde bovenlaag (S3.999). Hieronder is een vrij egaal, 60 cm dik pakket geelbruine, lichte leem aanwezig (S3.1). Dit betreft een pakket colluvium. Hieronder zijn nog twee, meer gevlekte lagen aanwezig (S3.2 en S3.3). Ook dit zijn nog lagen colluvium. Het totale colluviale pakket heeft hiermee, inclusief de geroerde en mogelijk deels opgebrachte bovenlaag een dikte van 150 cm. Hieronder, vanaf 49.20 m TAW, is een donkerdere en zwaardere laag aanwezig waarin klei-inspoeling te zien is (Bt-horizont; S3.4). Dit betreft het oude, begraven bodemniveau waarop het colluvium is afgezet en waarin hieraan voorafgaand al bodemvorming heeft plaatsgevonden. De bodem ter plaatse van profiel 3.1 moet door de aanwezigheid van het dikke pakket colluvium, overeenkomstig de bodemkaart, geclassificeerd worden als een droge leembodem zonder profielontwikkeling (Adp).

Fig. 2.3. Kortenbergh – Sterrebeeksesteenweg (23.243). Profiel 3.1. schaal tekening 1:20

spoornummer	horizont	textuur/zandmediaan	kleur (visueel)	kleur (Munsell)	opmerkingen
3.999	Ap	Al	grijsbruin	10YR4/3	Bouwvoor (vergraven)
3.1	Bw1	Al	geelbruin	10YR5/4	colluvium
3.2	Bw2	Al	geelbruin	10YR4/3	colluvium
3.3	Bw3	Al	geelbruin	10YR5/3	colluvium
3.4	Bt	Ae	bruin	10YR4/2	

Tabel 2.1. Kortenbergh – Sterrebeeksesteenweg (23.243). Laagbeschrijving profiel 3.1.

Bodemopbouw

Het beeld van de bodemopbouw zoals waargenomen bij het proefsleuvenonderzoek komt in grote lijnen overeen met de bodemopbouw zoals waargenomen en beschreven bij het landschappelijk booronderzoek, met dat verschil dat de bovengrond door de reeds uitgevoerde graafwerkzaamheden al was verstoord.⁵ Het colluviumpakket zoals is waargenomen heeft binnen het plangebied inclusief de geroerde bovenlaag nog een dikte van 75 tot 150 cm. Het onverstoorde pakket colluvium is nog 40 tot 85 cm dik. Hieronder is overal waar de profielen door het gehele pakket colluvium zijn gezet, onder het colluvium nog een textuur-B-horizont waargenomen. Dit betekent dat voorafgaand aan de vorming van het colluviumpakket in het leem al bodemvorming heeft kunnen plaatsvinden. In het colluviumpakket zelf zijn geen duidelijke sporen van profielontwikkeling te zien. Zoals ook al op basis van het landschappelijk booronderzoek is geconcludeerd, betekent dit dat er sprake is van twee potentiële archeologische niveaus, namelijk één in de top van het colluviumpakket, direct onder de geroerde bovenlaag en één aan de top van de Bt-horizont onder het pakket colluvium. Het bovenste niveau is door de recente graafwerkzaamheden echter al in belangrijke mate verstoord.

2.5 BESCHRIJVING VAN DE VONDSTEN

Tijdens het onderzoek zijn zes vondsten gedaan. Met de metaaldetector is het vlak en oppervlak (maaiveld was reeds vergraven) afgezocht. Daarbij werd één bronzen knoop aangetroffen uit de Napoleontische periode (vnr. 1), hiernaast is een niet-determineerbaar fragment ijzer aangetroffen (vnr. 3). De overige vondsten betreft keramiek. Uit de in het vlak ingereden teelaarde is een tweetal scherven roodbakkend aardewerk met groen glazuur afkomstig (vnrs. 3 en 6). Uit profiel Pxxx is in de onderste bruine laag (S....) een scherf van het type Pingsdorf aangetroffen (vnr. 5).

vondstnummer	spoornummer	inhoud	aantal	datering	opmerking
1	S1.998	metaal brons	1	1790-1816	Knoop Napoleontisch
2	S1.998	aardewerk	1	Nieuwe Tijd	Rodbakkend
3	S1.998	Metaal ferro	1	-	Indetermineerbaar
4	S2.003	aardewerk	1	Nieuwe Tijd	Rodbakkend
5	S3.004	aardewerk	1	Volle Middeleeuwen	Pingsdorf-type
6	S2.010	aardewerk	1	Nieuwe Tijd	Rodbakkend

Tabel 2.2. Kortenbergh – Sterrebeeksesteenweg (23.243). Vondstenlijst.

⁵ Laloo *et al.* 2017.

2.6 BESCHRIJVING VAN DE STALEN

Niet van toepassing.

2.7 CONSERVATIEASSESSMENT

Op het onderzochte niveau zijn geen archeologisch relevante sporen aangetroffen, wel is op dieper niveau een begraven bodem aanwezig. Deze is alleen aangetroffen in de profielputten omdat deze zodanig diep is gelegen dat ze niet door de werkzaamheden wordt bedreigd, zoals ook verwoord in het Verslag van Resultaten van het landschappelijke booronderzoek.⁶

2.8 ASSESSMENT VAN HET ONDERZOCHE GEBIED

2.8.1 BODEM, PALEOLANDSCHAP EN REFERENTIEPROFIELEN

Binnen het plangebied was de bouwvoor bij aanvang van het onderzoek reeds afgegraven. Hieronder was nog wel de colluvium-laag aanwezig. Dit pakket heeft een dikte van 40 tot 85 cm. Hiermee worden eventuele onderliggende archeologische sporen beschermd tegen aantasting.

2.8.2 HISTORISCHE BESCHRIJVING ONDERZOEKSGBIED

Op basis van het historische kaartmateriaal in het bureauonderzoek kan gesteld worden dat het plangebied geen bebouwing heeft gekend sinds de 18de eeuw. Het terrein is steeds in gebruik geweest voor agrarische doeleinden. Zo is op de Ferrariskaart te zien dat het plangebied in gebruik is als akker. Dit beeld wijzigt niet in de 19de en de 20ste eeuw.

2.8.3 ARCHEOLOGISCHE CONTEXT VAN HET ONDERZOEKSGBIED

In de omgeving van het onderzoeksgebied zijn enkele archeologische gegevens bekend. Ten westen van het onderzoeksgebied zijn twee vondstlocaties bekend uit het Neolithicum (CAI 210588 en 210589). Langs de Sterrebeeksesteenweg ten zuidwesten van het onderzoeksgebied is een melding van materiaal uit zowel Neolithicum, als Romeinse tijd en Vroege Middeleeuwen bekend (CAI 3472). Rondom het onderzoeksgebied is recentelijk een groter aantal musketkogels en kledingknopen dat mogelijk is gerelateerd aan een Frans militair kampement uit 1793.

2.8.4 DATERING EN INTERPRETATIE ONDERZOEKSGBIED

In het onderzoeksgebied is een pakket colluvium aanwezig. (Boven)in dit pakket is vondstmateriaal aanwezig dat dateert vanaf ca. 1500. Onder het colluvium is een begraven bodem aanwezig die slechts in de profielputten werd aangesneden. Eén scherf die hierin werd aangetroffen dateert in de Volle Middeleeuwen (Pingsdorf-type). Dit resulteert in een voorlopige datering van de colluviumafzettingen in de Middeleeuwen. Resten van een Frans kampement uit 1793 werden niet aangetroffen afgezien van een enkele knoop, hoewel niet valt uit te sluiten dat deze zich in/direct onder de reeds vergraven bouwvoor bevonden.

2.8.5 VERKLARING ONTBREKEN ARCHEOLOGISCHE ENSEMBLES

Binnen het onderzoeksgebied waren twee mogelijke archeologische niveaus aanwezig. Een eerste niveau was direct onder de bouwvoor te verwachten. Omdat de bouwvoor voor aanvang van het

⁶ Laloo *et al.* 2017.

onderzoek reeds verdwenen was zullen alle ondiepe sporen en de metaalvondsten uit de bouwvoor vernietigd zijn. Diepere sporen zijn niet aangetroffen.

Het ontbreken van diepere sporen wijst er in ieder geval op dat er waarschijnlijk geen bewoningssporen op dit niveau aanwezig waren. Sporen van een kampement kunnen zeer ondiep zijn geweest als deze al onder de bouwvoor sporen achterlaten). Over de aan- of afwezigheid hiervan vallen dus geen uitspraken te doen.

Het tweede archeologische niveau bevindt zich dieper dan het onderzochte niveau. Dit niveau zal door de werken niet aangetast worden. Er is geen gericht onderzoek naar dit niveau gedaan en er vallen ook geen uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische ensembles op dit niveau.

2.8.6 CONFRONTATIE EERDER ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

Binnen het onderzoeksgebied heeft nog geen eerder archeologisch onderzoek plaatsgevonden.

2.8.8 SYNTHESE

Uit het onderzoek blijkt dat binnen het onderzoeksgebied sprake is van twee potentiële archeologische niveaus. Het eerste niveau bevond zich direct onder de bouwvoor. Dit niveau was deels al verstoord voor aanvang van het proefsleuvenonderzoek. Uit het onderzoek blijkt echter dat geen diepere sporen werden aangetroffen. Het ontbreken van ondiepere sporen zegt echter niets over de vraag of deze voorafgaand aan de werkzaamheden binnen het plangebied aanwezig waren.

Het tweede potentiële archeologische niveau bevindt zich in de top van het onder het colluvium begraven bodem. Onderzoek van dit niveau was geen onderdeel van het proefsleuvenonderzoek. Wel is duidelijk geworden dat dit niveau nog beschermd wordt door een 40–85 cm dik pakket colluvium. Het wordt dus niet bedreigd door de maatregelen.

2.9 BEANTWOORDING VRAAGSTELLINGEN

- *Zijn er sporen of structuren aanwezig? Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?*

Tijdens het onderzoek zijn slechts natuurlijke en recente sporen aangetroffen.

- *In hoeverre is de bodemopbouw intact?*

Een eventueel bodem bovenin het colluvium was niet meer aanwezig. Onder het colluvium is nog wel een intacte bodem aanwezig.

- *Wat is de implicatie voor de bewaringstoestand van de sporen?*

Eventueel in het onderste archeologische niveau aanwezige sporen zullen goed tot zeer goed bewaard zijn.

- *Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?*

n.v.t.

- *Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?*

n.v.t.

- *Kan op basis van het sporenbestand binnen het projectgebied een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?*

n.v.t.

- *Zijn er indicaties voor sporen/ vondstenclusters gerelateerd aan het Frans kampement uit 1793?*
De enige aanwijzing hiervoor was het aantreffen van één knoop uit deze periode.

- *Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettings, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?*

n.v.t.

- *Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten?*

n.v.t.

- *Komt het projectgebied in aanmerking voor een eventuele archeologische opgraving voorafgaand aan de werken? Wat is de verwachte spoordensiteit?*

Bijkomend archeologisch onderzoek zal geen nieuwe gegevens opleveren.

- *Welke onderzoeksvragen en aandachtspunten kunnen geformuleerd worden na uitvoering van een prospectie met ingreep in de bodem in functie van een eventueel vervolgonderzoek?*

n.v.t.

2.10 POTENTIEEL OP KENNISVERMEERDERING

Het gefaseerde vooronderzoek (bureauonderzoek, landschappelijk booronderzoek en proefsleuvenonderzoek) heeft gegevens aan het licht gebracht over het onderzoeksgebied. Door het verwijderen van de bovengrond voor aanvang van het proefsleuvenonderzoek is het niet meer mogelijk om uitspraken te doen over de aanwezigheid van sites die geen diepe ingravingen achter hebben gelaten (zoals het Franse kampement dat hieromtrent wordt vermoed). Diepe ingravingen lijken binnen het onderzoeksgebied niet aanwezig te zijn. Het potentieel op verdere kennisvermeerdering is voor het onderzoeksgebied dan ook zeer laag tot nihil te noemen.

2.11 SAMENVATTING

In het kader van het Aquafin-project Kortenbergt-Sterrebeeksesteenweg (23.243) kreeg VUhs de opdracht tot het uitvoeren van een proefsleuvenonderzoek. Door een misverstand bleken de werken reeds begonnen voordat dit onderzoek kon worden uitgevoerd.

Toen het proefsleuvenonderzoek werd uitgevoerd was de bovengrond reeds van het perceel verwijderd en was een deel van het perceel in gebruik genomen voor de opslag van gronden (gronddepot). Bovendien was door overvloedige regenval een ander deel van het onderzoeksgebied ondergelopen. Hierdoor was het op 1 juni niet mogelijk om alle proefsleuven aan te leggen. Op 7 juni was het terrein droog genoeg om de sleuven alsnog aan te leggen. In totaal zijn drie proefsleuven aangelegd, zo veel mogelijk conform het Programma van Maatregelen. In deze sleuven werden geen archeologische sporen of vondstconcentraties aangetroffen. Omdat de bovengrond reeds was vergraven en ook een deel van de onderliggende bodemlaag was meegenomen is het niet meer mogelijk om de aan- of afwezigheid van ondiep ingegraven sites vast te stellen. Wel werd uit profielputten duidelijk dat een mogelijk tweede archeologisch niveau nog beschermd wordt door een 40-85 cm dit pakket colluvium. Het uitvoeren van een vervolgonderzoek wordt dan ook niet nodig geacht.

Cryns, J./P. Laloo, 2016. *Kortenbergh – Sterrebeeksesteenweg. Archeologienota 2016I109, Bredene* (GATE Archaeology).

Haneca K./S. Debruyne/S. Vanhoutte/A. Eryvynck, 2016. *Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie*, Brussel (Onderzoeksrapport Agentschap Onroerend Erfgoed 48).

Laloo, P./R. Vergauwe/S. Dondeyne, 2017. *Kortenbergh – Sterrebeeksesteenweg (2017F49). Uitgesteld vooronderzoek zonder ingreep in de bodem, Bredene* (GATE Archaeology).

Websites

<https://cai.onroerenderfgoed.be>

<https://geo.onroerenderfgoed.be>

<http://www.geopunt.be>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be>

<http://dov.vlaanderen.be>

4 P L A N N E N L I J S T P R O J E C T C O D E 2 0 1 8 E 2 9 2

Figuur nummer	Type	Onderwerp	Aanmaakschaal	Aanmaakwijze	Datum
1.1	Overzicht	Overzicht van de aangelegde en geplande proefsleuven	1 : 600	Digitaal	12-6-2018
2.1	Overzicht	Allesporenkaart	1:500	Digitaal	13-6-2018
2.2	Foto	Vlak- en sfeerfoto's van het onderzoek	-	Digitaal	12-6-2018
2.3	Coupes	Referentieprofiel	1:40	Digitaal	13-6-2018
bijlage 4	Overzicht	Vlakhoogtes in de proefsleuven	1 : 500	Digitaal	14-6-2018
bijlage 5	Overzicht	Locatie van coupes en profielen in de proefsleuven	1 : 500	Digitaal	14-6-2018
bijlage 6	Coupes en profielen	Scans van coupe- en profieltekeningen	1 : 20	Analoog	1-6/7-6-2018
bijlage 7	Foto	Veldfoto's	-	Digitaal	1-6/7-6-2018

BIJLAGE I OVERZICHT VAN ARCHEOLOGISCHE PERIODEN

begin	einde	periode
1789 na Chr. - heden		Nieuwste Tijd
1500 na Chr. - 1789 na Chr.		Nieuwe Tijd
1200 na Chr. - 1500 na Chr.		Late Middeleeuwen
900 na Chr. - 1200 na Chr.		Volle Middeleeuwen
430/450 na Chr. - 900 na Chr.		Vroege Middeleeuwen
275 na Chr. - 430/450 na Chr.		laat-Romeinse tijd
69 na Chr. - 275 na Chr.		midden-Romeinse tijd
57 voor Chr. - 69 na Chr.		vroeg-Romeinse tijd
250 voor Chr. -57 voor Chr.		Late IJzertijd
475/450 voor Chr. -250 voor Chr.		Midden IJzertijd
800 voor Chr. -475/450 voor Chr.		Vroege IJzertijd
1050 voor Chr.-800 voor Chr.		Late Bronstijd
1800/1750 voor Chr.-1050 voor Chr.		Midden Bronstijd
2000/2100 voor Chr.-1800/1750 voor Chr.		Vroege Bronstijd
5300 voor Chr. -2000 voor Chr.		Neolithicum
9500 voor Chr. -5300 voor Chr.		Mesolithicum
tot 9500 voor Chr.		Paleolithicum

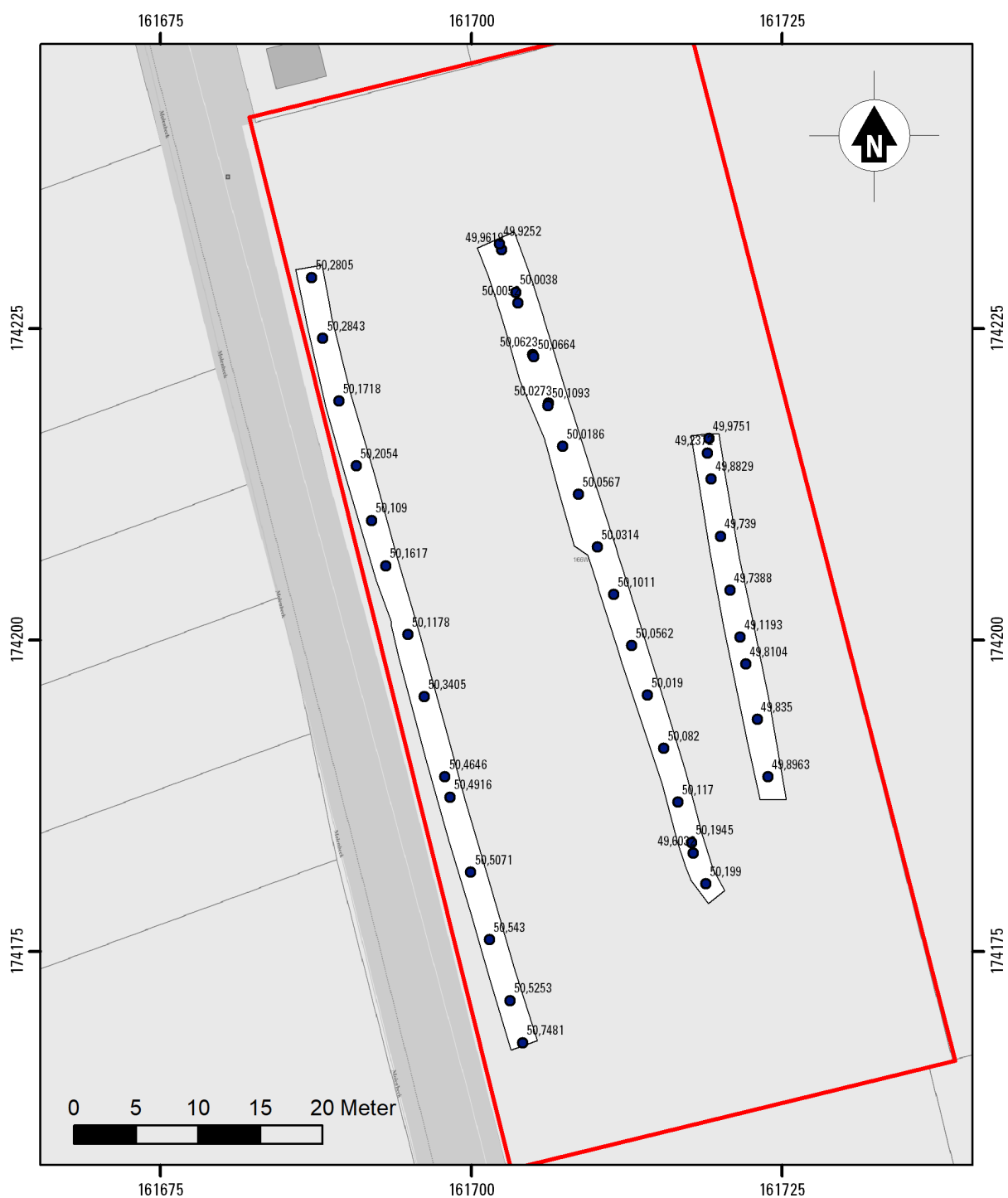
BIJLAGE 2 SPORENLIJST

WP	SN	spoordefinitie	diepte	LN	tint	bijkleur	hoofdkleur	grondsoort	bijmengsel	opmerkingen
1	1	natuurlijke laag		1	licht		grijs	L	Z1	
1	2	natuurlijke laag		1	licht		grijs	L	Z1	
1	3	colluvium		1	licht		grijs	L	Z1	
1	4	colluvium		1	licht		grijs	L	Z1	
1	5	colluvium		1	licht		grijs	L	Z1	
1	6	begraven		1	Donker	Bruin	grijs	L	Z1	
		bouwvoor								
1	998	begraven		1	donker	bruin	grijs	L	Z1	
		bouwvoor								
1	999	bouwvoor		1	donker	bruin	grijs	L	Z1	
2	1	natuurlijke laag		1	licht		grijs	L	Z1	
2	2	moesbed		1		lichtbruin	Grijs	L	Z1	
2	3	moesbed		1		lichtbruin	Grijs	L	Z1	
2	4	moesbed		1		lichtbruin	Grijs	L	Z1	
2	5	moesbed		1		lichtbruin	Grijs	L	Z1	
2	6	moesbed		1		lichtbruin	Grijs	L	Z1	
2	7	moesbed		1		lichtbruin	Grijs	L	Z1	
2	8	moesbed		1		lichtbruin	Grijs	L	Z1	
2	9	moesbed		1		lichtbruin	Grijs	L	Z1	
2	10	moesbed		1		lichtbruin	Grijs	L	Z1	
2	11	moesbed		1		lichtbruin	Grijs	L	Z1	
2	12	laag		1	licht		grijs	L	Z1	
2	13	laag		1	licht		grijs	L	Z1	
2	14	laag		1	licht		grijs	L	Z1	
2	15	natuurlijke laag		1	licht		grijs	L	Z1	
2	16	natuurlijke laag		1	licht		grijs	L	Z1	
2	17	natuurlijke laag		1	licht		grijs	L	Z1	
2	18	natuurlijke laag		1	licht		grijs	L	Z1	
3	1	natuurlijke laag		1	licht		grijs	L	Z1	
3	2	natuurlijke laag		1	licht		grijs	L	Z1	
3	3	natuurlijke laag		1	licht		grijs	L	Z1	
3	4	profielput		1						
3	5	profielput		1						
3	6	natuurlijke laag		1	licht		grijs	L	Z1	

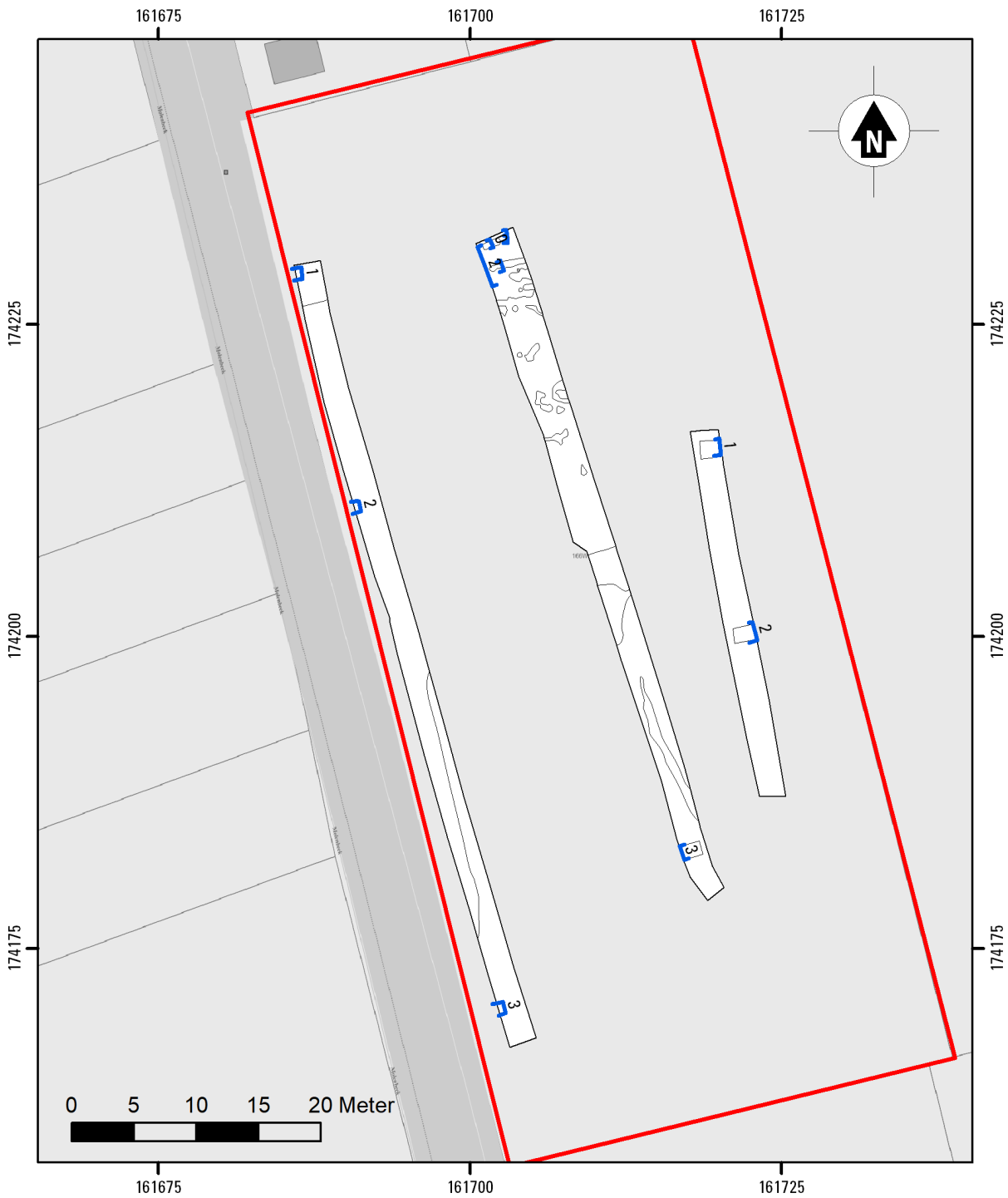
BIJLAGE 3 FOTOLIJST

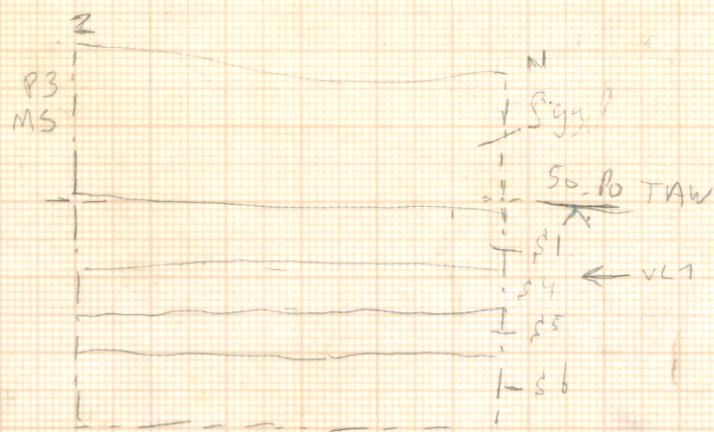
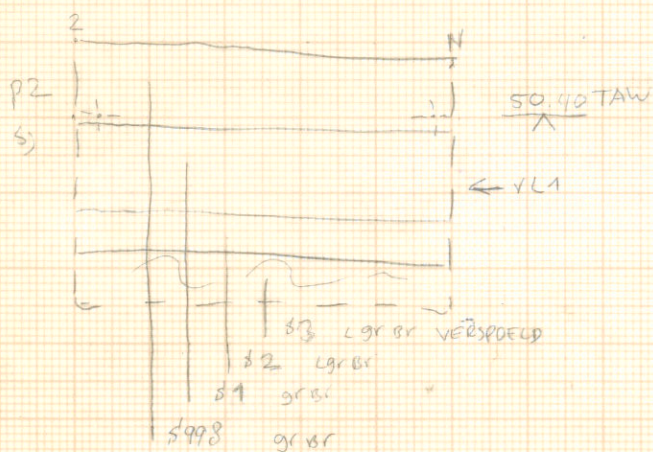
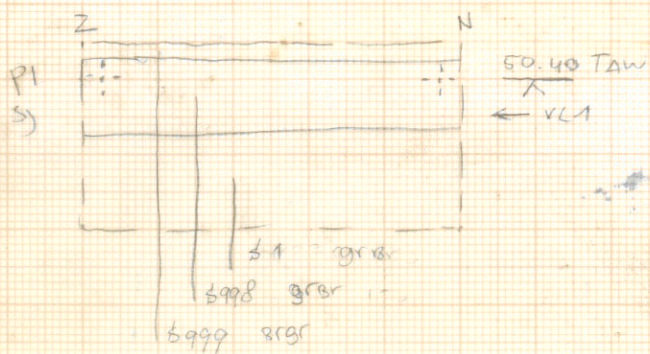
FN	datum	WP	vlak	SN	opname	definitie	object	richting	beschrijving	fotograaf
1	1-6-2018	1	1		digitaal	vlak		0	Vlakfoto's	Michael Steenbakker
2	1-6-2018	1	1		digitaal	profiel		W	Profiel P1	Sander Jansen
3	1-6-2018	1	1	1	digitaal	profiel		W	Profiel P2	Sander Jansen
4	1-6-2018	1	1		digitaal	profiel		W	Profiel P3	Sander Jansen
5	1-6-2018	2	2		digitaal	vlak		W	Vlakfoto's	Michael Steenbakker
6	1-6-2018	2	1	5	digitaal	coupe		0	Coupe moesbed	Sander Jansen
7	7-6-2018	2	1		digitaal	profiel		W	Profiel P2	Johan van Kampen
8	7-2-2018	2	1		digitaal	vlak		0	Vlakfoto's	Anne Huijsmans
9	7-6-2018	2	1		digitaal	profiel		W	Profielkolom P3	Johan van Kampen
10	7-6-2018	3	1		digitaal	profiel		0	Profiel P1	Anne Huijsmans
11	7-6-2018	3	1		digitaal	profiel		0	Profiel P2	Anne Huijsmans
12	7-6-2018	3	1		digitaal	vlak		0	Vlakfoto's	Anne Huijsmans

BIJLAGE 4 VLAKHOOGTES

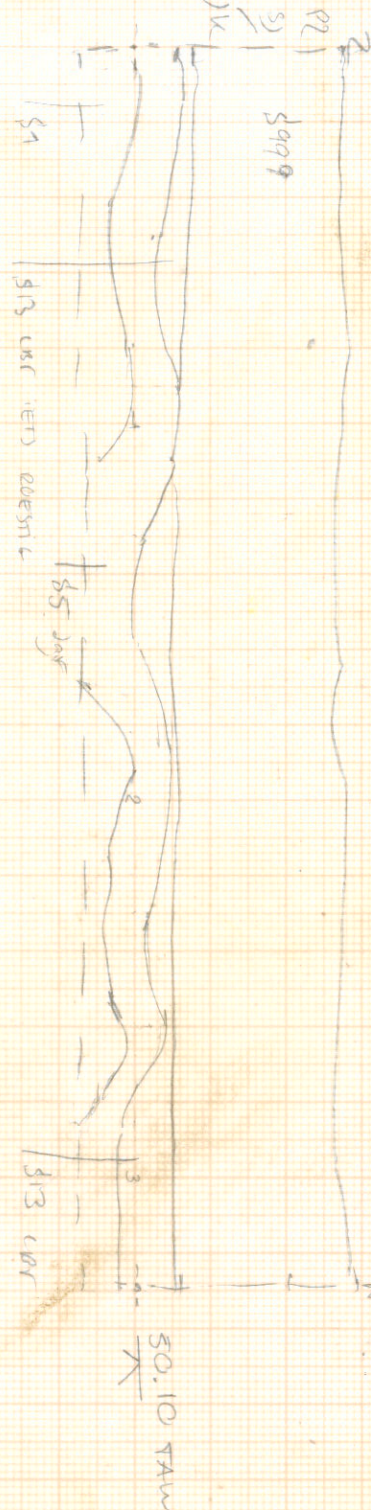
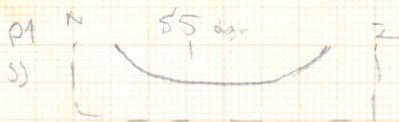

BIJLAGE 5 LOCATIE PROFIELEN EN COUPES

KB-SBS-18
WP2-1

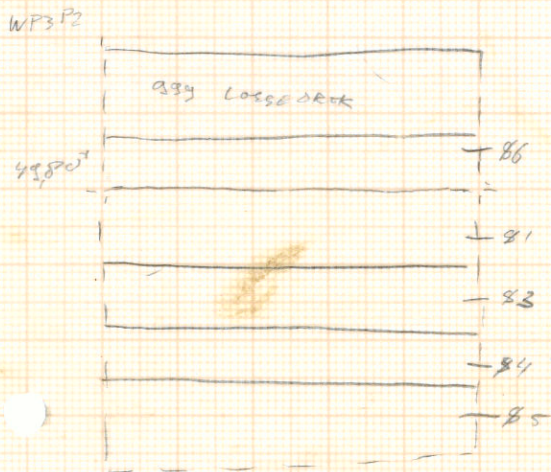
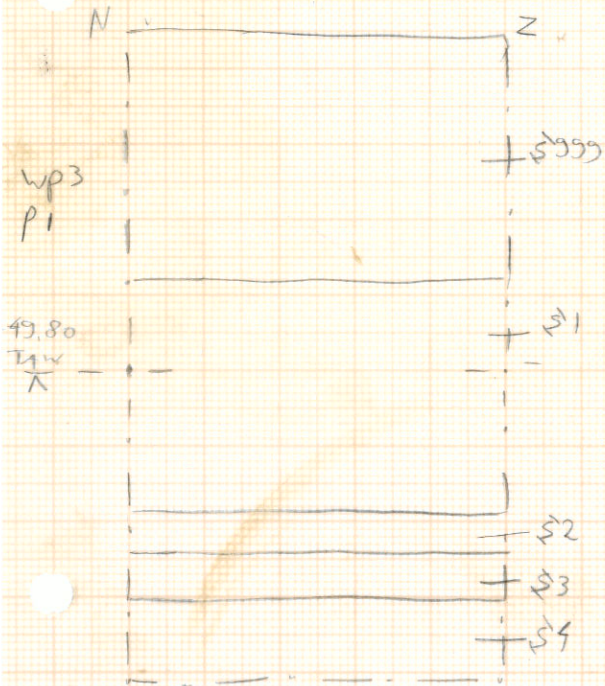
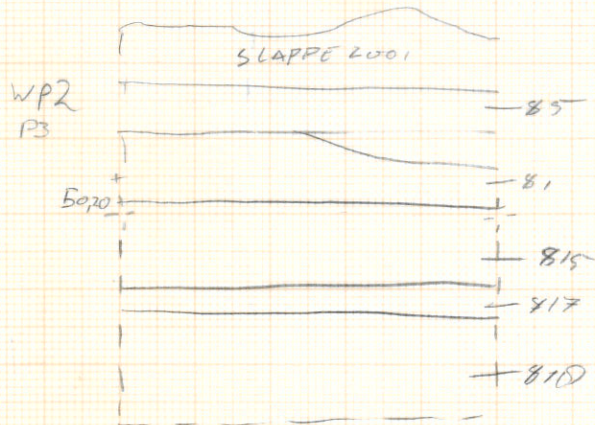

K8-505-18

wp 2 p3

wp 3 p1

1:20

DSC_0163.JPG

DSC_0164.JPG

DSC_0165.JPG

DSC_0166.JPG

DSC_0167.JPG

DSC_0168.JPG

DSC_0169.JPG

DSC_0170.JPG

DSC_0171.JPG

DSC_0172.JPG

DSC_0173.JPG

DSC_0174.JPG

DSC_0175.JPG

DSC_0176.JPG

DSC_0177.JPG

DSC_0178.JPG

DSC_0179.JPG

DSC_0180.JPG

DSC_0181.JPG

DSC_0182.JPG

DSC_0183.JPG

DSC_0184.JPG

DSC_0185.JPG

DSC_0186.JPG

DSC_0187.JPG

DSC_0188.JPG

DSC_0189.JPG

DSC_0190.JPG

DSC_0191.JPG

DSC_0192.JPG

DSC_0193.JPG

DSC_0194.JPG

DSC_0195.JPG

DSC_0196.JPG

DSC_0197.JPG

DSC_0198.JPG

DSC_0199.JPG

DSC_0200.JPG

DSC_0201.JPG

DSC_0202.JPG

DSC_0203.JPG

DSC_0204.JPG

DSC_0205.JPG

DSC_0206.JPG

DSC_0207.JPG

DSC_0208.JPG

DSC_0209.JPG

DSC_0210.JPG

DSC_0211.JPG

DSC_0212.JPG

DSC_0395.JPG

DSC_0396.JPG

DSC_0397.JPG

DSC_0398.JPG

DSC_0399.JPG

DSC_0400.JPG

DSC_0401.JPG

DSC_0402.JPG

DSC_0403.JPG

DSC_0404.JPG

DSC_0405.JPG

DSC_0406.JPG

DSC_0407.JPG

DSC_0408.JPG

DSC_0409.JPG

DSC_0410.JPG

DSC_0411.JPG

DSC_0412.JPG

DSC_0413.JPG

DSC_0414.JPG

DSC_0156.JPG

DSC_0157.JPG

DSC_0158.JPG

DSC_0159.JPG

DSC_0160.JPG

DSC_0161.JPG

DSC_0162.JPG